

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

М. В. Гонкошкур
В. В. Абрамов

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ТА РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ОРГАНІЗАЦІЯ ТУРИЗМУ

(ОСНОВИ ТУРИЗМОЗНАВСТВА)»

(для студентів 2 курсу денної форми навчання
за напрямом підготовки 6.140103 – «Туризм»)

Тонкошкур М. В. Програма навчальної дисципліни та робоча програма навчальної дисципліни «Організація туризму (основи туризмознавства)» (для студентів 2 курсу денної форми навчання за напрямом підготовки 6.140103 – «Туризм») / М. В. Тонкошкур, В. В. Абрамов, Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Харків: ХНАМГ, 2013. –36 с.

Рецензент: І. М. Писаревський

Рекомендовано кафедрою туризму і готельного господарства,
протокол засідання № 1 від 31 серпня 2011 р.

ЗМІСТ

	Стор.
Вступ.....	4
Розділ 1. Програма навчальної дисципліни.....	5
1.1. Мета, предмет та місце дисципліни «Організація туризму» («Основи туризмознавства»).....	5
1.2. Інформаційний обсяг (зміст) дисципліни (модулю).....	6
1.3. Освітньо-кваліфікаційні вимоги.....	9
1.4. Рекомендована основна навчальна література.....	10
1.5. Анотація програми навчальної дисципліни.....	12
Розділ 2. Робоча програма навчальної дисципліни.....	13
2.1. Структура навчальної дисципліни.....	13
2.2. Кваліфікаційні вимоги до студентів.....	14
2.3. Тематичний план навчальної дисципліни.....	15
2.4. Зміст навчальної дисципліни «Організація туризму» («Основи туризмознавства») за змістовними модулями та темами.....	16
2.5. Плани лекцій.....	19
2.6. Плани практичних та семінарських занять.....	24
2.7. Розрахунково-графічна робота (контрольна робота).....	27
2.8. Самостійна робота студентів.....	31
2.9. Індивідуально-консультативна робота.....	31
2.10. Методики активізації процесу навчання.....	32
2.11. Система поточного та підсумкового контролю знань студентів...	33
2.12. Список джерел.....	34

ВСТУП

Туризм забезпечує значний внесок в економіку країни, сприяє створенню нових робочих місць, задовольняє культурно-пізнавальні, оздоровчі та інші потреби населення, прискорює інтеграційні процеси в соціально-економічній сфері життя. Однак ефективний розвиток туристської діяльності неможливий без залучення до неї висококваліфікованих фахівців, які володіють необхідним багажем знань у цій сфері, на основі яких можна приймати професійні рішення.

Дисципліна «Організація туризму» («Основи туризмознавства») є базовою дисципліною фахового спрямування підготовки спеціалістів у сфері туризму.

Метою вивчення дисципліни є оволодіння теоретичними знаннями з формування міжнародної та національної туристської політики та отримання практичних навичок щодо створення, організації та діяльності туристського підприємства.

Необхідною умовою успішного засвоєння навчального матеріалу дисципліни є самостійна робота студентів з навчальною літературою з питань менеджменту туризму, нормативних документів з питань державного регулювання туристської діяльності.

У процесі навчання студенти отримують необхідні знання під час проведення аудиторних занять: лекційних, практичних (семінарських). На лекціях розглядаються основні питання курсу. Найбільш важливі і складні питання виносено на розгляд та обговорення під час семінарських занять. Поглиблене вивчення окремих питань і закріплення знань здійснюються при виконанні самостійної роботи, якій приділяється значна увага. Робочу програму розроблено з урахуванням вимог Болонської декларації.

Програма та робоча програма містить деталізований перелік питань, що розкривають основний зміст тем, та охоплює найголовніші аспекти щодо умов та принципів підприємницької діяльності у галузі готельного та ресторанного бізнесу, основ організації туристських подорожей, їх документального оформлення, надання туристських послуг та організації дозвілля туристів. Крім того, особливу увагу приділено загальним аспектам роботи туристських підприємств, розглядаються як практичні принципи роботи туроператорських компаній та турагенцій, так і теоретичні засади ведення туристського бізнесу та функціонування туристського ринку у тому числі такі питання як функції туризму, класифікація туризму за видами та формами обслуговування, типи туристів тощо.

Значну увагу також приділено загальним питанням розвитку туризму, зокрема, історичним аспектам розвитку вітчизняного та міжнародного туризму, формуванню міжнародної туристської політики, особливостям державної політики у галузі туризму, сертифікації, стандартизації та ліцензуванню туристських послуг.

РОЗДІЛ 1. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.1. Мета, завдання та результати вивчення дисципліни, її місце у навчальному процесі

Програму дисципліни ««Організація туризму» («Основи туризмознавства»))» призначено для студентів напряму підготовки 140103 «Туризм» та укладено з урахуванням сучасних вимог до навчально-методичних документів з туризму.

Програма навчальної дисципліни визначає мету, предмет, місце дисципліни у структурно-логічній схемі підготовки бакалаврів, зміст дисципліни, освітньо-кваліфікаційні вимоги до бакалаврів, які забезпечуються дисципліною «Організація туризму» («Основи туризмознавства»).

Метою вивчення дисципліни є оволодіння теоретичними знаннями з формування міжнародної та національної туристської політики та отримання практичних навичок щодо створення, організації та діяльності туристського підприємства.

Завданням вивчення дисципліни «Організація туризму» («Основи туризмознавства») є теоретична підготовка студентів напряму підготовки «Туризм» з питань:

- ✓ формування та уніфікації термінології в сфері міжнародного туризму;
- ✓ організації статистичного обліку та спеціальних спостережень;
- ✓ діяльності міжнародних туристичних організацій;
- ✓ досвіду зарубіжних країн у побудові організаційних структур управління туристичною сферою;
- ✓ підходів до класифікації та сегментування туристичних ринків світу;
- ✓ специфічних особливостей та умов виходу України на міжнародний ринок туризму.

По завершенні курсу студент повинен *знати*:

- ✓ характеристику впливу різних груп факторів на особливості функціонування та розвитку світової готельної та туристичної галузей;
- ✓ методологію статистичного обліку світових туристичних потоків;
- ✓ різновиди національних туристичних адміністрацій та умови їх діяльності в країнах світу.
- ✓ класифікаційні ознаки світових ринків готельних і туристичних послуг;
- ✓ принципів та схему взаємодії суб'єктів світового туристичного ринку.

По завершенні курсу студент повинен *вміти*:

- ✓ знаходити причинно-наслідкові зв'язки між явищами та процесами на світовому туристичному ринку;
- ✓ користуватися статистичними базами даних, що відображають динаміку світових туристичних потоків;
- ✓ здійснювати дослідження глобального та регіональних ринків туристичних послуг.

Поряд з такими навчальними дисциплінами як «Організація туризму», «Організація готельного господарства» курс «Міжнародний туризм» сприяє ро-

зширенню професійних знань майбутніх фахівців в галузі туризму.

1.2. Інформаційний обсяг (зміст) дисципліни (модулю)

«Основи туризмознавства» 5 кредитів ECTS / 180 годин

ЗМ 1.1. Туризм як вид господарської діяльності (1 кредит / 36 годин)

Тема 1. Функції туризму, умови та фактори його розвитку

Туризм як сфера господарської діяльності. Туризм як вид соціокультурної та рекреаційної діяльності. Третинний сектор економіки. Поняття туристичної послуги, її соціально-економічна характеристика. Значення сфери послуг та її складової частини – туризму в структурі народного господарства країни. Роль та місце туризму в сучасному суспільстві. Соціально-економічні проблеми розвитку туризму в суспільстві. Туристична економіка.

Основні поняття та визначення в туризмі: турист, туризм, туристична діяльність, туристична і пара туристична інфраструктура, туристична індустрія, туристичні ресурси, суб'єкт туристичної діяльності.

Функції туризму в суспільстві: оздоровча (рекреаційна), виховна, політична, економічна, екологічна, холістична, господарсько-економічна функція туризму.

Умови розвитку туризму: природно-географічні, історико-політичні, соціально-економічні, демографічні. Зовнішні та внутрішні умови та фактори розвитку туризму. Фактори залучення (що спонукають до подорожі) та фактори розподілу і диференціації попиту (що впливають на вибір місця подорожі).

Туристичний продукт та його складові: туристичні послуги, туристичні товари, антропологічні умови та ресурси. Специфічні особливості туристичного продукту як товару.

Тема 2. Організація ринку туристичних послуг

Сегментація ринку туристичних послуг. Види туристичних послуг та їх функціональна класифікація. Організація послуг комунікацій, організація послуг розміщення, організація послуг харчування, організація рекреаційних послуг.

Соціально-економічне значення сфери послуг. Міжнародна система послуг. Способи постачання послуг. Специфіка виробництва та постачання послуг. Споживачі й виробники туристичних послуг. Туристичне посередництво. Туристичний консорціум та корпорація. Ресурси туризму. Види ресурсів ті їх цінність. Мотивація та потреби споживачів (туристів). Попит на туристичні послуги та специфіка його формування. Мотивація подорожей. Попит на міжнародному туристичному ринку. Споживчі вимоги до якості туристичних послуг.

Тема 3. Класифікації в туризмі

Класифікація туризму за різними ознаками: за спрямованістю туристичних

потоків, за охопленням території, за терміном подорожі, за сезонністю, за ступенем організованості, за демографічним та соціальним складом учасників подорожі, за формою організації подорожі та обслуговування, за засобом пересування, за метою подорожі. Значення туризму за видами.

Класифікація туризму за формами: групові та індивідуальні подорожі.

Класифікація маршрутів та турів за територіальною ознакою, за вибором засобів пересування, за сезонністю, за тривалістю, за змістом програм, за складом учасників подорожі, за формою організації подорожі, за побудовою траси маршруту.

Класифікація туристичних підприємств. Види підприємств - туроператори та турагенти. Типи туристів та ознаки їх класифікації.

ЗМ 1.2. Формування міжнародної туристської політики

(2 кредити / 72 години)

Тема 4. UNWTO та її роль у міжнародній туристській політиці

Всесвітня туристська організація: історія створення, організаційна структура, роль та значення у формування міжнародних туристських обмінів. Комітети та комісії UNWTO: їх функції та завдання. Туристська політика: визначення та класифікація.

Тема 5. Міжнародні туристські організації

Світова туристська політика та роль міжнародних організацій у її формування та регулюванні. Структура міжнародних зв'язків та співробітництво у галузі туризму. Міжнародна інтеграція та глобалізаційні процеси в туризмі. Міжнародні організації: загальні, спеціальні, регіональні та інші. Формування та роль транснаціональних корпорацій у сфері туризму. Країни активного та пасивного туризму.

Тема 6. Міжнародні документи у сфері туризму

Міжнародні документи ООН, які обумовлюють розвиток туризму. Міжнародні документи UNWTO, які обумовлюють перспективи розвитку туристської сфери в світі. Хартія туризму. Кодекс туриста. Глобальний етичний кодекс туризму тощо. Особливості святкування Всесвітнього дня туризму: тематична спрямованість.

Тема 7. Міжнародні, регіональні та національні показники розвитку туризму

Статистика туризму: методологія розрахунків та показники розвитку міжнародного туризму. Сталий розвиток туризму та DESTINACIЙ. Рекомендації UNWTO з метрологічної структури туризму. Проблеми обліку туристських витрат та розрахунків. Мультиплікативний ефект в туризмі. Основні показники, які включені в статистику туризму.

ЗМ 1.3. Формування вітчизняної туристської політики

(2 кредити / 72 години)

Тема 8. Історичні передумови виникнення та розвитку туристської системи України

Питання періодизації історії світового туризму та історичні передумови його виникнення. Основні мотиви подорожей у Стародавньому світі та Середньовічній Європі. Елітарний туризм Нового часу. Технологічні та економічні передумови зародження масового туризму. Перші організовані туристичні подорожі. Вплив ідеологічних чинників на розвиток міжнародного туризму у період між двома світовими війнами. Трансформація масового конвейєрного туризму у масовий диференційований.

Початок туристичної справи в Україні та Росії. Розвиток туризму в СРСР у 20-60-ті роки ХХ ст. Загальна характеристика стану туристської галузі СРСР у 70-80-ті роки: БММТ «Супутник», ВАТ «Інтурист», Центральна Рада з туризму та екскурсій.

Характеристика розвитку туризму у світі на сучасному етапі. Транснаціоналізація готельно-туристського бізнесу

Тема 9. Туристська політика України на сучасному етапі

Структура управління туристською сферою в Україні. Завдання та функції державних органів управління сферою туризму. Міністерство туризму та курортів АР Крим: функції та завдання. Документи, що регулюють діяльність виконавчих органів в галузі туризму.

Недержавні громадські організації та їх місце у регулюванні розвитку туристської сфери. Асоціація лідерів тур бізнесу України (АЛТУ).

Сучасний стан та перспективи розвитку туризму в Україні. Показники які характеризують стан туристського ринку, кількість туристів та екскурсантів за регіонами, районами, містами та курортами.

Державні національні програми розвитку туристських дестинацій, законодавчі та підзаконні нормативні акти, що регламентують та регулюють такий розвиток.

Державна програм розвитку туризму. Програми розвитку окремих видів туризму. Місцеві та регіональні туристські програми та концепції.

Тема 10. Механізм державного регулювання туризму

Організаційно-правовий механізм регулювання туристської діяльності. Туристське законодавство. Закон України «Про туризм»: положення, статті, регулювання; зміни до Закону.

Соціальний механізм регулювання. Соціальне значення туризму. Соціальні пільги та туризм. Досвід інших країн у формуванні туристських пакетів та програм для різних соціальних груп.

Економічний механізм регулювання. Економічне значення туризму та його внесок в державний та місцевий бюджети. Податкові державні та місцеві пільги щодо розбудови туристської інфраструктури.

Гуманітарний механізм регулювання. Виховна складова туризму. Формування світогляду та патріотизму у молоді під час туристських подорожей країною.

Екологічний механізм регулювання. Екологічний туризм та геологістика природних ресурсів країни.

Транскордонне співробітництво та стимулювання міжнародних обмінів в прикордонних зонах (коридорах)

Тема 11. Порядок ліцензування туристської діяльності та сертифікації туристських послуг

Ліцензування в туризмі. Види туристської діяльності, що підлягають ліцензуванню. Ліцензійні умови та правила їх виконання. Вимоги до матеріально-технічної бази, кадрового складу та інші вимоги щодо забезпечення Ліцензійних умов.

Сертифікація та стандартизація сфери складових індустрії туризму (за видами туристських підприємств, за складовими туристської сфери).

Порядок надання туристських послуг. Регіональні та місцеві правила та інструкції.

Порядок проведення екскурсійної діяльності. Порядок надання дозволів на туристичний супровід. Кваліфікаційні вимоги до екскурсоводів.

Ліцензування та сертифікація транспортних перевезень. Правила ліцензування автотранспортних перевезень. Сертифікація маршрутів.

Сертифікація закладів готельного господарства та ресторанного бізнесу. Державні стандарти та правила сертифікації засобів розміщення.

1.3. Освітньо-кваліфікаційні вимоги

Таблиця 1.1 – Освітньо-кваліфікаційні вимоги

Вміння та знання	Сфери діяльності	Функції діяльності у виробничій сфері
1	2	3
Працювати з фіксованою інформацією, з довідковою літературою; складати тексти доповідей, виступів, статей	Виробнича	Організаційна
Використовувати оргтехніку, документально оформляти управлінські рішення, вести кореспонденцію	Виробнича	Організаційна
Застосовувати сучасні комп'ютерні технології як інструментарій підготовки та руху документів	Виробнича	Організаційна
Володіти методами збирання та аналізу інформації	Виробнича	Організаційна
Забезпечувати високий рівень трудової діяльності	Соціально-виробнича	Організаційна

1	2	3
Підтримувати етику управлінської діяльності	Соціально-виробнича	Організаційна
Забезпечувати культуру процесів управління	Соціально-виробнича	Організаційна
Сприяти піднесенню кваліфікаційного рівня працівників	Соціально-виробнича	Організаційна
Сприяти розвитку творчого потенціалу працівників, заохочувати до новаторських пропозицій	Соціально-виробнича	Організаційна
Створювати умови для підвищення культури підлеглих, для їхнього безперервного навчання	Соціально-виробнича	Організаційна
Контролювати дотримання правил підлеглими	Виробнича	Управлінська

1.4. Рекомендована основна навчальна література

1. Абрамов В. В. Історія туризму: підруч./ В. В. Абрамов, М. В. Тонкошкур. – Харків: Видавництво «Форт», 2010. – 286 с.: іл.
2. Александрова А. Ю. Международный туризм / А. Ю. Александрова – М.: Аспект Пресс, 2001. – 461 с.
3. Биржаков М. Б. Введение в туризм. Издание 9-е, переработанное и дополненное / М.Б. Биржаков – СПб.: «Издательский дом Герда», 2007. – 576 с.
4. Боголюбов В. С. Экономика туризма. / В. С. Боголюбов, В. П. Орловская – М.: Академия, 2005. – 192 с.
5. ДСТУ 3862-99 Ресторанне господарство. Терміни та визначення. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.nau.kiev.ua/nau10/ukr/getcnt.php?uid=1022.260.0&nobreak>.
6. ДСТУ 4268:2003 Послуги туристичні. Засоби розміщування. Загальні вимоги. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.kurort-service.com/uploads/assets/file/per.pdf>.
7. ДСТУ 4269:2003 Послуги туристичні. Класифікація готелів. – [Електронний ресурс] – Режим доступу до стандарту: <http://www.ukr-hotels.com/files/File/4269-2003.pdf>.
8. ДСТУ 4281:2004 Заклади ресторанного господарства. Класифікація. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://3umf.com/doc/449/>.
9. ДСТУ 4527:2006 Послуги туристичні. Засоби розміщування. Терміни та визначення. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.prohotel.tv/forum/index.php?autocom=downloads&showfile=439>.
10. Жарков Г. Н. Правовое обеспечение международного туризма: Учебно-практическое пособие / Г. Н. Жарков. – К.: Кондор, 2004. – 486 с.
11. Ильина Е. Н. Туроперейтинг: организация деятельности: Учебник. – М.: Финансы и статистика, 2000. – 256 с.; ил.

12. Кифяк В. Ф. Організація туристичної діяльності в Україні. / В. Ф. Кифяк. – Чернівці: Книги-XXI, 2003. – 300 с.
13. Нормативно-правові акти України з питань туризму: Збірник законодавчих та нормативних актів / Упор. М.І. Камлик. – К.: Атіка, 2004. – 464 с.
14. Організація туризму: підручник / І.М. Писаревський, С.О. Погасій, М.М. Поколюдна та ін.; за ред. І.М. Писаревського. – Х.:ХНАМГ, 2008. – 541 с.
15. Осипова О. Я. Транспортное обслуживание. Обслуживание туристов: Учебник / О. Я. Осипова. – М.: Академия, 2006. – 384 с.
16. Основы туристской деятельности: учебник / Е.Н. Ильина, Г.И. Зорина, Е.В. Мошняга и др. – М.: Советский спорт, 2004.-200 с.
17. Пересічний О. В. Готельно-ресторанний бізнес, стан та перспективи розвитку. / О. В. Пересічний. – К.: Знання . – 2007. – 430 с.
18. Писаревський І. М. Матеріально-технічна база готелів: підручник / І. М. Писаревський, А. А. Рябев. – Х.: ХНАМГ, 2009. – 276 с.
19. Писаревський І. М. Планування та організація туристських маршрутів: Підручник / І. М. Писаревський, М. В. Тонкошкур; Харк. нац. акад. міськ госп-ва. – Х.: ХНАМГ, 2011. – 304 с.
20. Правила користування готелями й аналогічними засобами розміщення та надання готельних послуг, затверджені наказом Державної туристичної адміністрації України від 16.03.2004 №19 та зареєстровані в Мін'юсті України 02.04.2004 за №413/9012. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://lawua.info/jurdata/dir206/dk206012.htm>.
21. Правила обов'язкової сертифікації послуг з тимчасового розміщення (проживання) із змінами і доповненнями, внесеними наказом Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики від 3 вересня 2007 року N 207 – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://lawua.info/bdata2/ukr2303/index.htm> та vi-leghas.ua/content/view/3878/36/lang,ukrainian/.
22. Про туризм: Закон України № 1282-IV – ВР від 18.11.2003 // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 13. Ст. 180.
23. Сапрунова Н. С. Туризм: еволюція, структура, маркетинг. / Н. С. Сапрунова. – М.: Ось-89, 1997.- 160 с.
24. Сенін В. В. Организация международного туризма. / В. В. Сенін. – М.: Финансы и статистика, 2004. – 400 с.
25. Сокол Т. Г. Організація туристичної діяльності в Україні: Навчальний посібник. – К.: «Рокор», 2001. – 200 с.
26. Сокол Т. Г. Основы туристичної діяльності: Підручник / Т. Г. Сокол. – К.: Грамота, 2006. – 264 с.
27. Степанов Е. Г. Основы курортологии: учебное пособие. / Е. Г. Степанов. – Харьков: ХНАГХ, 2006. – 326 с.
28. Тонкошкур М. В. Туристське країнознавство: Підручник / М. В. Тонкошкур, М. М. Поколюдна, І. Л. Полчанінова; Харк. нац. акад. міськ госп-ва. – Х.: ХНАМГ, 2011. – 475 с.
29. Ушаков Д. С. Прикладной туроперейтингу: учебн. пособие. / Д. С. Ушаков. – М.: ИКЦ «МарТ», 2004 г. – 416 с.

30. Федорченко В. К. Туристський словник-довідник: Навч. посіб. / В. К. Федорченко, І. М. Мініч – К.: Дніпро, 2000. – 160 с.

31. Энциклопедия туриста / Е. И. Тамм, Ю. Н. Александров, А. Х. Абуков, и др. – М.: Большая Российская энциклопедия, 1993. – 607 с.

1.5. Анотація програми навчальної дисципліни

«Організація туризму»

Метою вивчення дисципліни є оволодіння теоретичними знаннями з формування міжнародної та національної туристської політики та отримання практичних навичок щодо створення, організації та діяльності туристського підприємства.

Назви змістових модулів: Змістовий модуль 1.1. Туризм як вид господарської діяльності (1 кредит / 36 годин). Змістовий модуль 1.2. Формування міжнародної туристської політики (2 кредити / 72 години). Змістовий модуль 1.3. Формування вітчизняної туристської політики (2 кредит / 72 години)

«Organization of tourism»

The study purpose of the discipline is a capture theoretical knowledge from forming of international and national tourist policy and receipt of practical skills in relation to creation, organization and activity of tourist enterprise.

The discipline consists of three modules: content module 1.1. Tourism as type of economic activity (1 credit / 36 hours); content module 1.2. Forming of international tourist policy (2 credits / 72 hours); content module 1.3. Forming of home tourist policy (2 credits / 72 hours)

«Организация туризма»

Целью изучения дисциплины является овладение теоретическими знаниями по формированию международной и национальной туристской политики и получение практических навыков по вопросам создания, организации и деятельности туристского предприятия.

Названия смысловых модулей: Смысловой модуль 1.1. Туризм как вид хозяйственной деятельности (1 кредит / 36 часов). Смысловой модуль 1.2. Формирование международной туристской политики (2 кредита / 72 часа). Смысловой модуль 1.3. Формирование отечественной туристской политики (2 кредит / 72 часа)

РОЗДІЛ 2. РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Робоча програма навчальної дисципліни розроблена відповідно до вимог галузевого стандарту вищої освіти МОН України на базі освітньо-професійної програми підготовки бакалавра, розробленої Науково-методичною комісією з туризму МОН України.

2.1. Структура навчальної дисципліни «Основи туризмознавства»

Структура навчальної дисципліни «Основи туризмознавства» наведено у таблиці 2.1

Таблиця 2.1 – Структура навчальної дисципліни

Характеристика дисципліни: підготовка спеціалістів	Напрямок, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів, відповідних до ECTS – 5: у тому числі: модулів – 1; Індивідуальне науково-дослідне завдання (ІНДЗ) – контрольна робота (РГР)	Шифр та назва напрямку: 1401 «Сфера обслуговування»	Нормативна Рік підготовки: 2. Семестр: 3.
Кількість годин: Усього – 180 години; за змістовними модулями: ЗМ 1 – 36 годин; ЗМ 2 – 72 годин; ЗМ 3 – 72 годин.	Шифр та назва спеціальності: 6.140103 «Туризм»	Лекцій: кількість годин – 36. Практичні (лабораторні): кількість годин – 36. Самостійна робота: кількість годин – 108.
Кількість тижнів викладання дисципліни: 18. Кількість годин за тиждень – 4	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	Вид контролю: іспит

Розподіл обсягу навчальної роботи студента видами навчальної роботи наведений в таблиці 2.2.

Форма підсумкового контролю: іспит

Загальна кількість кредитів до ECTS – 5, дисципліна складається з трьох змістових модулів, самостійної роботи студента та виконання розрахунково-графічної (контрольної) роботи.

Кількість годин вивчення дисципліни за змістовними модулями:

Змістовий модуль 1.1. Туризм як вид господарської діяльності (1 кредит / 36 годин).
Змістовий модуль 1.2. Формування міжнародної туристської політики (2 кредити / 72 години).
Змістовий модуль 1.3. Формування вітчизняної туристської політики (2 кредит / 72 години)

Таблиця 2.2 – Розподіл обсягу навчальної роботи студента видами навчальної роботи (за робочими навчальними планами денної форми навчання)

Спеціальність, спеціалізація, (шифр, аббревіатура)	Всього кредит//годин	Семестр(и)	Години						Екзамен (семестр)	Залік (семестр)	
			Аудиторні	у тому числі			Самостійна робота	у тому чис-			
				Лекції	Практичні, семінари	Лабораторні		РГР (Контрольна робота)			КП/КР
6.140103 «Туризм»	5/ 180	3	72	36	36	-	108	30		3	

2.2. Кваліфікаційні вимоги до студентів

Поряд з такими навчальними дисциплінами як «Організація туризму», «Організація готельного господарства» курс «Міжнародний туризм» сприяє розширенню професійних знань майбутніх фахівців в галузі туризму.

Завданням вивчення дисципліни «Організація туризму» («Основи туризмознавства») є теоретична підготовка студентів напряму підготовки «Туризм» з питань:

- ✓ формування та уніфікації термінології в сфері міжнародного туризму;
- ✓ організації статистичного обліку та спеціальних спостережень;
- ✓ діяльності міжнародних туристичних організацій;
- ✓ досвіду зарубіжних країн у побудові організаційних структур управління туристичною сферою;
- ✓ підходів до класифікації та сегментування туристичних ринків світу;
- ✓ специфічних особливостей та умов виходу України на міжнародний ринок туризму.

По завершенні курсу студент повинен *знати*:

- ✓ характеристику впливу різних груп факторів на особливості функціонування та розвитку світової готельної та туристичної галузей;
- ✓ методологію статистичного обліку світових туристичних потоків;
- ✓ різновиди національних туристичних адміністрацій та умови їх діяльності в країнах світу.
- ✓ класифікаційні ознаки світових ринків готельно-туристичних послуг;
- ✓ принципіву схему взаємодії суб'єктів світового туристичного ринку.

По завершенні курсу студент повинен *вміти*:

- ✓ знаходити причинно-наслідкові зв'язки між явищами та процесами на

світовому туристичному ринку;

✓ користуватися статистичними базами даних, що відображають динаміку світових туристичних потоків;

✓ здійснювати дослідження глобального та регіональних ринків туристичних послуг.

2.3. Тематичний план навчальної дисципліни

При вивченні дисципліни «Організація туризму» («Основи туризмознавства») студент має ознайомитися з програмою дисципліни, з її структурою, формами та методами навчання, видами контролю знань.

Тематичний план дисципліни «Організація туризму» («Основи туризмознавства») складається з трьох змістових модулів, кожен з яких є відносно самостійним блоком навчальних елементів, які логічно пов'язані змістом.

Навчальний процес здійснюється у таких формах: лекційні, практичні заняття, індивідуальна та самостійна робота студента. Структуру залікового кредиту дисципліни наведено у табл. 2.3

Таблиця 2.3 – Структура залікового кредиту навчальної дисципліни

Тема	Кількість годин			
	Лекції	Практичні заняття	Індивідуальна робота	Самостійна робота
1	2	3	4	5
Модуль 1. Основи туризмознавства				
ЗМ 1.1. Туризм як вид господарської діяльності (1 кредит / 36 години)				
<i>Тема 1. Функції туризму, умови та фактори його розвитку</i>	8	2	-	4
<i>Тема 2 Організація ринку туристичних послуг</i>	4	2	-	5
<i>Тема 3 Класифікації в туризмі</i>	2	4	-	5
Разом годин за ЗМ 1.1	14	8	-	14
ЗМ 1.2. Формування міжнародної туристської політики (2 кредити / 72 години)				
<i>Тема 4. UNWTO та її роль у міжнародній туристській політиці</i>	2	2	-	4
<i>Тема 5. Міжнародні туристські організації</i>	4	12	30	4
<i>Тема 6. Міжнародні документи у сфері туризму</i>	2			4
<i>Тема 7. Міжнародні, регіональні та національні показники розвитку туризму</i>	2	2	-	4
Разом годин за ЗМ 1.2	10	16	30	16

1	2	3	4	5
ЗМ 1.3. Формування вітчизняної туристської політики (2 кредити / 72 години)				
<i>Тема 8. Історичні передумови виникнення та розвитку туристської системи України</i>	4	2	-	12
<i>Тема 9. Туристська політика України на сучасному етапі</i>	2	2	-	12
<i>Тема 10. Механізм державного регулювання туризму</i>	2	2	-	12
<i>Тема 11. Порядок ліцензування туристської діяльності та сертифікації туристських послуг</i>	4	6	-	12
Разом годин за ЗМ 1.3	12	12	-	48
Всього годин	36	36	30	42

2.4. Зміст навчальної дисципліни (модуля «Основи туризмознавства») за змістовними модулями та темами

ЗМ 1.1. Туризм як вид господарської діяльності (1 кредит / 36 годин)

Тема 1. Функції туризму, умови та фактори його розвитку

Туризм як сфера господарської діяльності. Туризм як вид соціокультурної та рекреаційної діяльності. Третинний сектор економіки. Поняття туристичної послуги, її соціально-економічна характеристика. Значення сфери послуг та її складової частини – туризму в структурі народного господарства країни. Роль та місце туризму в сучасному суспільстві. Соціально-економічні проблеми розвитку туризму в суспільстві. Туристична економіка.

Основні поняття та визначення в туризмі: турист, туризм, туристична діяльність, туристична і пара туристична інфраструктура, туристична індустрія, туристичні ресурси, суб'єкт туристичної діяльності.

Функції туризму в суспільстві: оздоровча (рекреаційна), виховна, політична, економічна, екологічна, холістична, господарсько-економічна функція туризму. Умови розвитку туризму: природно-географічні, історико-політичні, соціально-економічні, демографічні. Зовнішні та внутрішні умови та фактори розвитку туризму. Фактори залучення (що спонукають до подорожі) та фактори розподілу і диференціації попиту (що впливають на вибір місця подорожі). Туристичний продукт та його складові: туристичні послуги, туристичні товари, антропологічні умови та ресурси. Специфічні особливості туристичного продукту як товару.

Тема 2. Організація ринку туристичних послуг

Сегментація ринку туристичних послуг. Види туристичних послуг та їх функціональна класифікація. Організація послуг комунікацій, організація послуг ро-

зміщення, організація послуг харчування, організація рекреаційних послуг. Соціально-економічне значення сфери послуг. Міжнародна система послуг. Способи постачання послуг. Специфіка виробництва та постачання послуг. Споживачі й виробники туристичних послуг. Туристичне посередництво. Туристичний консорціум та корпорація. Ресурси туризму. Види ресурсів ті їх цінність. Мотивація та потреби споживачів (туристів). Попит на туристичні послуги та специфіка його формування. Мотивація подорожей. Попит на міжнародному туристичному ринку. Споживчі вимоги до якості туристичних послуг.

Тема 3. Класифікації в туризмі

Класифікація туризму за різними ознаками: за спрямованістю туристичних потоків, за охопленням території, за терміном подорожі, за сезонністю, за ступенем організованості, за демографічним та соціальним складом учасників подорожі, за формою організації подорожі та обслуговування, за засобом пересування, за метою подорожі. Значення туризму за видами.

Класифікація туризму за формами: групові та індивідуальні подорожі.

Класифікація маршрутів та турів за територіальною ознакою, за вибором засобів пересування, за сезонністю, за тривалістю, за змістом програм, за складом учасників подорожі, за формою організації подорожі, за побудовою траси маршруту. Класифікація туристичних підприємств. Види підприємств - туроператори та турагенти. Типи туристів та ознаки їх класифікації.

ЗМ 1.2. Формування міжнародної туристської політики

(2 кредити / 72 години)

Тема 4. UNWTO та її роль у міжнародній туристській політиці

Всесвітня туристська організація: історія створення, організаційна структура, роль та значення у формування міжнародних туристських обмінів. Комітети та комісії UNWTO: їх функції та завдання. Туристська політика: визначення та класифікація.

Тема 5. Міжнародні туристські організації

Світова туристська політика та роль міжнародних організацій у її формування та регулюванні. Структура міжнародних зв'язків та співробітництво у галузі туризму. Міжнародна інтеграція та глобалізаційні процеси в туризмі. Міжнародні організації: загальні, спеціальні, регіональні та інші. Формування та роль транснаціональних корпорацій у сфері туризму. Країни активного та пасивного туризму.

Тема 6. Міжнародні документи у сфері туризму

Міжнародні документи ООН, які обумовлюють розвиток туризму. Міжнародні документи UNWTO, які обумовлюють перспективи розвитку туристської сфери в світі. Хартія туризму. Кодекс туриста. Глобальний етичний кодекс туризму тощо. Особливості святкування Всесвітнього дня туризму: тематична спрямованість.

Тема 7. Міжнародні, регіональні та національні показники розвитку туризму

Статистика туризму: методологія розрахунків та показники розвитку міжнародного туризму. Сталий розвиток туризму та дестинацій. Рекомендації UNWTO з метрологічної структури туризму. Проблеми обліку туристських витрат та розрахунків. Мультиплікативний ефект в туризмі. Основні показники, які включені в статистику туризму.

ЗМ 1.3. Формування вітчизняної туристської політики

(2 кредити / 72 години)

Тема 8. Історичні передумови виникнення та розвитку туристської системи України

Питання періодизації історії світового туризму та історичні передумови його виникнення. Основні мотиви подорожей у Стародавньому світі та Середньовічній Європі. Елітарний туризм Нового часу. Технологічні та економічні передумови зародження масового туризму. Перші організовані туристичні подорожі. Вплив ідеологічних чинників на розвиток міжнародного туризму у період між двома світовими війнами. Трансформація масового конвейєрного туризму у масовий диференційований.

Початок туристичної справи в Україні та Росії. Розвиток туризму в СРСР у 20-60-ті роки ХХ ст. Загальна характеристика стану туристської галузі СРСР у 70-80-ті роки: БММТ «Супутник», ВАТ «Інтурист», Центральна Рада з туризму та екскурсій.

Характеристика розвитку туризму у світі на сучасному етапі. Транснаціоналізація готельно-туристського бізнесу

Тема 9. Туристська політика України на сучасному етапі

Структура управління туристською сферою в Україні. Завдання та функції державних органів управління сферою туризму. Міністерство туризму та курортів АР Крим: функції та завдання. Документи, що регулюють діяльність виконавчих органів в галузі туризму. Недержавні громадські організації та їх місце у регулюванні розвитку туристської сфери. Асоціація лідерів тур бізнесу України (АЛТУ). Сучасний стан та перспективи розвитку туризму в Україні. Показники які характеризують стан туристського ринку, кількість туристів та екскурсантів за регіонами, районами, містами та курортами. Державні національні програми розвитку туристських дестинацій, законодавчі та підзаконні нормативні акти, що регламентують та регулюють такий розвиток. Державна програма розвитку туризму. Програми розвитку окремих видів туризму. Місцеві та регіональні туристські програми та концепції.

Тема 10. Механізм державного регулювання туризму

Організаційно-правовий механізм регулювання туристської діяльності. Туристське законодавство. Закон України «Про туризм»: положення, статті, регулювання; зміни до Закону.

Соціальний механізм регулювання. Соціальне значення туризму. Соціальні пільги та туризм. Досвід інших країн у формуванні туристських пакетів та програм для різних соціальних груп.

Економічний механізм регулювання. Економічне значення туризму та його внесок в державний та місцевий бюджети. Податкові державні та місцеві пільги щодо розбудови туристської інфраструктури.

Гуманітарний механізм регулювання. Виховна складова туризму. Формування світогляду та патріотизму у молоді під час туристських подорожей країною.

Екологічний механізм регулювання. Екологічний туризм та геологістика природних ресурсів країни.

Транскордонне співробітництво та стимулювання міжнародних обмінів в прикордонних зонах (коридорах)

Тема 11. Порядок ліцензування туристської діяльності та сертифікації туристських послуг

Ліцензування в туризмі. Види туристської діяльності, що підлягають ліцензуванню. Ліцензійні умови та правила їх виконання. Вимоги до матеріально-технічної бази, кадрового складу та інші вимоги щодо забезпечення Ліцензійних умов. Сертифікація та стандартизація сфери складових індустрії туризму (за видами туристських підприємств, за складовими туристської сфери).

Порядок надання туристських послуг. Регіональні та місцеві правила та інструкції. Порядок проведення екскурсійної діяльності. Порядок надання дозволів на туристичний супровід. Кваліфікаційні вимоги до екскурсоводів.

Ліцензування та сертифікація транспортних перевезень. Правила ліцензування автотранспортних перевезень. Сертифікація маршрутів.

Сертифікація закладів готельного господарства та ресторанного бізнесу. Державні стандарти та правила сертифікації засобів розміщення.

2.5. План лекцій

ЗМ 1.1. Туризм як вид господарської діяльності

Тема 1. Функції туризму, умови та фактори його розвитку

Лекція 1

Туризм як сфера господарської діяльності. Туризм як вид соціокультурної та рекреаційної діяльності. Третинний сектор економіки. Поняття туристичної послуги, її соціально-економічна характеристика. Значення сфери послуг та її складової частини – туризму в структурі народного господарства країни. Роль та місце туризму в сучасному суспільстві. Соціально-економічні проблеми розвитку туризму в суспільстві. Туристична економіка.

Лекція 2

Основні поняття та визначення в туризмі: турист, туризм, туристична діяльність, туристична і пара туристична інфраструктура, туристична індустрія,

туристичні ресурси, суб'єкт туристичної діяльності.

Туристичний продукт та його складові: туристичні послуги, туристичні товари, антропологічні умови та ресурси. Специфічні особливості туристичного продукту як товару.

Лекція 3

Функції туризму в суспільстві: оздоровча (рекреаційна), виховна, політична, економічна, екологічна, холістична, господарсько-економічна функція туризму.

Лекція 4

Умови розвитку туризму: природно-географічні, історико-політичні, соціально-економічні, демографічні. Зовнішні та внутрішні умови та фактори розвитку туризму. Фактори залучення (що спонукають до подорожі) та фактори розподілу і диференціації попиту (що впливають на вибір місця подорожі).

Тема 2. Організація ринку туристичних послуг

Лекція 5

Сегментація ринку туристичних послуг. Види туристичних послуг та їх функціональна класифікація. Організація послуг комунікацій, організація послуг розміщення, організація послуг харчування, організація рекреаційних послуг. Соціально-економічне значення сфери послуг. Міжнародна система послуг. Способи постачання послуг. Специфіка виробництва та постачання послуг.

Лекція 6

Споживачі й виробники туристичних послуг. Туристичне посередництво. Туристичний консорціум та корпорація.

Ресурси туризму. Види ресурсів та їх цінність. Мотивація та потреби споживачів (туристів). Попит на туристичні послуги та специфіка його формування. Мотивація подорожей. Попит на міжнародному туристичному ринку. Споживчі вимоги до якості туристичних послуг.

Тема 3. Класифікації в туризмі

Лекція 7

Класифікація туризму за різними ознаками: за спрямованістю туристичних потоків, за охопленням території, за терміном подорожі, за сезонністю, за ступенем організованості, за демографічним та соціальним складом учасників подорожі, за формою організації подорожі та обслуговування, за засобом пересування, за метою подорожі. Значення туризму за видами.

Класифікація туризму за формами: групові та індивідуальні подорожі.

Класифікація маршрутів та турів за територіальною ознакою, за вибором засобів пересування, за сезонністю, за тривалістю, за змістом програм, за складом учасників подорожі, за формою організації подорожі, за побудовою траси маршруту.

руту. Класифікація туристичних підприємств. Види підприємств - туроператори та турагенти. Типи туристів та ознаки їх класифікації.

ЗМ 1.2. Формування міжнародної туристської політики

Тема 4. UNWTO та її роль у міжнародній туристській політиці

Лекція 8

Всесвітня туристська організація: історія створення, організаційна структура, роль та значення у формуванні міжнародних туристських обмінів. Комітети та комісії UNWTO: їх функції та завдання. Туристська політика: визначення та класифікація.

Тема 5. Міжнародні туристські організації

Лекція 9

Світова туристська політика та роль міжнародних організацій у її формуванні та регулюванні. Структура міжнародних зв'язків та співробітництво у галузі туризму. Міжнародна інтеграція та глобалізаційні процеси в туризмі. Міжнародні організації: загальні, спеціальні, регіональні та інші. Формування та роль транснаціональних корпорацій у сфері туризму. Країни активного та пасивного туризму.

Лекція 10

Загальна характеристика наступних міжнародних туристських організацій: Всесвітня федерація асоціацій туристських агентств (FUAAV); Всесвітня асоціація туристських агентств (BATA); Всесвітня Рада з подорожей і туризму (WTTC); Міжнародна асоціація світового туризму (MT); Міжнародний туристський союз; Міжнародний туристський альянс (AIT); Всесвітня асоціація з питань дозвілля і відпочинку; Міжнародна асоціація повітряного транспорту (IATA); Міжнародна організація цивільної авіації (ICAO); Міжнародна готельна і ресторанна асоціація (IH&RA); Європейська комісія з туризму; Туристська асоціація країн Азії і Тихого океану (PATA); Туристська асоціація країн Східної Азії; Американське товариство туристських агентств (ASTA); Конфедерація туристських організацій Латинської Америки (COTAL); Карибська туристська організація (KTO); Арабський туристський союз (UAT).

Тема 6. Міжнародні документи у сфері туризму

Лекція 11

Міжнародні документи ООН, які обумовлюють розвиток туризму. Міжнародні документи UNWTO, які обумовлюють перспективи розвитку туристської сфери в світі. Хартія туризму. Кодекс туриста. Глобальний етичний кодекс туризму тощо. Особливості святкування Всесвітнього дня туризму: тематична спрямованість.

Тема 7. Міжнародні, регіональні та національні показники розвитку туризму

Лекція 12

Статистика туризму: методологія розрахунків та показники розвитку міжнародного туризму. Сталий розвиток туризму та DESTИНАЦІЙ. Рекомендації UNWTO з метрологічної структури туризму. Проблеми обліку туристських витрат та розрахунків. Мультиплікативний ефект в туризмі. Основні показники, які включені в статистику туризму

ЗМ 1.3. Формування вітчизняної туристської політики

Тема 8. Історичні передумови виникнення та розвитку туристської системи України

Лекція 13

Питання періодизації історії світового туризму та історичні передумови його виникнення. Основні мотиви подорожей у Стародавньому світі та Середньовічній Європі. Елітарний туризм Нового часу. Технологічні та економічні передумови зародження масового туризму. Перші організовані туристичні подорожі. Вплив ідеологічних чинників на розвиток міжнародного туризму у період між двома світовими війнами. Трансформація масового конвейерного туризму у масовий диференційований.

Лекція 14

Початок туристичної справи в Україні та Росії. Розвиток туризму в СРСР у 20-60-ті роки ХХ ст. Загальна характеристика стану туристської галузі СРСР у 70-80-ті роки: БММТ «Супутник», ВАТ «Інтурист», Центральна Рада з туризму та екскурсій.

Характеристика розвитку туризму у світі на сучасному етапі. Транснаціоналізація готельно-туристського бізнесу

Тема 9. Туристська політика України на сучасному етапі

Лекція 15

Структура управління туристською сферою в Україні. Завдання та функції державних органів управління сферою туризму. Міністерство туризму та курортів АР Крим: функції та завдання. Документи, що регулюють діяльність виконавчих органів в галузі туризму.

Недержавні громадські організації та їх місце у регулюванні розвитку туристської сфери. Асоціація лідерів турбізнесу України (АЛТУ).

Сучасний стан та перспективи розвитку туризму в Україні. Показники які характеризують стан туристського ринку, кількість туристів та екскурсантів за регіонами, районами, містами та курортами.

Державні національні програми розвитку туристських DESTИНАЦІЙ, законодавчі та підзаконні нормативні акти, що регламентують та регулюють такий розвиток.

Державна програм розвитку туризму. Програми розвитку окремих видів туризму. Місцеві та регіональні туристські програми та концепції.

Тема 10. Механізм державного регулювання туризму

Лекція 16

Організаційно-правовий механізм регулювання туристської діяльності. Туристське законодавство. Закон України «Про туризм»: положення, статті, регулювання; зміни до Закону.

Соціальний механізм регулювання. Соціальне значення туризму. Соціальні пільги та туризм. Досвід інших країн у формуванні туристських пакетів та програм для різних соціальних груп.

Економічний механізм регулювання. Економічне значення туризму та його внесок в державний та місцевий бюджети. Податкові державні та місцеві пільги щодо розбудови туристської інфраструктури.

Гуманітарний механізм регулювання. Виховна складова туризму. Формування світогляду та патріотизму у молоді під час туристських подорожей країною.

Екологічний механізм регулювання. Екологічний туризм та геологістика природних ресурсів країни.

Транскордонне співробітництво та стимулювання міжнародних обмінів в прикордонних зонах (коридорах)

Тема 11. Порядок ліцензування туристської діяльності та сертифікації туристських послуг

Лекція 17

Ліцензування в туризмі. Види туристської діяльності, що підлягають ліцензуванню. Ліцензійні умови та правила їх виконання. Вимоги до матеріально-технічної бази, кадрового складу та інші вимоги щодо забезпечення Ліцензійних умов.

Лекція 18

Сертифікація та стандартизація сфери складових індустрії туризму (за видами туристських підприємств, за складовими туристської сфери).

Порядок надання туристських послуг. Регіональні та місцеві правила та інструкції.

Порядок проведення екскурсійної діяльності. Порядок надання дозволів на туристичний супровід. Кваліфікаційні вимоги до екскурсоводів.

Ліцензування та сертифікація транспортних перевезень. Правила ліцензування автотранспортних перевезень. Сертифікація маршрутів.

Сертифікація закладів готельного господарства та ресторанного бізнесу. Державні стандарти та правила сертифікації засобів розміщення.

2.6. Плани семінарських (практичних, лабораторних) занять

Семінарське заняття – форма навчального заняття, спрямована на закріплення студентом теоретичних знань, отриманих як на лекційних заняттях, так і в процесі самостійного вивчення матеріалу, а також під час виконання розрахунково-графічної роботи.

У процесі проведення семінарського заняття організується дискусія навколо попередньо визначених тем, до яких студенти готують тези виступів, а також проблемні питання, відповідь на які має бути знайдена у ході обговорення. Практичне заняття – форма навчального заняття, спрямована на формування вмій та навичок виконання певних видів управлінської діяльності, а саме пошук напрямів покращення діяльності підприємства – бази практики. У процесі проведення практичного заняття студенти самостійно або у малих групах (при попередньому поясненні викладача) вирішують запропоновані завдання різного рівня складності, аналізують ситуаційні вправи (кейси). Наприкінці заняття з метою виявлення ступеня засвоєння матеріалу викладачем проводиться перевірка роботи, яку виконували студенти, та підведення підсумків з виставленням відповідної оцінки в залежності від результатів виконаної роботи. Розгорнутий план проведення практичних (семінарських) занять з основними питаннями для обговорення на семінарі та форми завдань наведено у методичних вказівках до проведення практичних (семінарських) занять та організації самостійної роботи. Далі наводиться скорочений план семінарських (практичних) та лабораторних занять.

ЗМ 1.1. Туризм як вид господарської діяльності

Тема 1. Функції туризму, умови та фактори його розвитку

Практичне заняття 1

Мета: отримання знань щодо сутності сезонності в туризмі

Розглянути питання сезонності в туризмі. Визначити можливі заходи щодо зменшення впливу сезонного фактору на розвиток туризму

Тема 2. Організація ринку туристичних послуг

Практичне заняття 2

Мета: отримання знань щодо еластичності туристського попиту

Розглянути конкретні приклади зміни туристського попиту у зв'язку з проведенням масових заходів, або, навпаки, у зв'язку із нестабільністю, природними катаклізмами, епідеміями тощо

Тема 3. Класифікації в туризмі

Практичне заняття 3

Мета: отримання знань щодо класифікації туризму.

Використовуючи інформацію отриману під час лекційних занять, намалювати схему із повною класифікацією туризму за різноманітними видами, сегментами та напрямками

Практичне заняття 4

Мета: отримання знань щодо перспектив розвитку окремих видів туризму в Україні.

Ділова гра: студенти по групах мають презентувати перспективність розвитку в Україні наступних видів туризму: культурно-пізнавальний, пляжно-кліматичний, екологічний, релігійний, подійово-розважальний, діловий, лікувально-оздоровчий, активний (спортивний, гірськолижний)

ЗМ 1.2. Формування міжнародної туристської політики

Тема 4. UNWTO та її роль у міжнародній туристській політиці

Практичне заняття 5

Мета: проведення аналізу основних тематичних напрямів роботи UNWTO.

Визначити яку тематичну спрямованість по роках святкування Всесвітнього дня туризму. Відповідь студентів по заздалегідь підготовлених доповідях.

Тема 5. Міжнародні туристські організації

Тема 6. Міжнародні документи у сфері туризму

Практичне заняття 6-11

Мета: отримання студентами навичок щодо захисту індивідуальних робіт та презентації результатів власних досліджень

Захист індивідуальних робіт, що були виконані студентами відповідно до варіанту, який отримується студентами самостійно на початку семестру за допомогою системи Moodle.

Тема 7. Міжнародні, регіональні та національні показники розвитку туризму

Практичне заняття 12

Мета: проведення аналізу основних тенденцій розвитку міжнародного туризму в світі.

За допомогою статистичного щорічника UNWTO Tourism Highlights провести аналіз розвитку туризму за останні три роки в цілому у світі та визначити

внесок України у загальносвітові показники.

ЗМ 1.3. Формування вітчизняної туристської політики

Тема 8. Історичні передумови виникнення та розвитку туристської системи України

Практичне заняття 13

Мета: вивчення особливостей становлення туризму як масового явища

Провести порівняльний аналіз двох ключових подій в історії туризму:

- ✓ перше сходження на гору Монблан;
- ✓ організація Томасом Куком першої комерційної поїздки потягом.

З'ясувати:

- ✓ фактори, що сприяли здійсненню цих подій;
- ✓ особливості організації;

основний вплив, що спричинили ці події на подальший розвиток туризму.

Тема 9. Туристська політика України на сучасному етапі

Практичне заняття 14

Мета: отримання навичок щодо аналізу туристських потоків по регіонах України.

Згідно із завданням викладача зробити аналіз розвитку туризму в певному регіоні України, визначити та порівняти кількість внутрішніх та іноземних туристів, їх структуру за різні роки. Визначити внесок регіону у загальнодержавний показник кількості туристів

Тема 10. Механізм державного регулювання туризму

Практичне заняття 15

Мета: отримання знань щодо особливостей роботи відділів Державного агентства України з відділу та курортів.

- ✓ Систематизувати інформацію щодо основних напрямів роботи основних відділів Державного агентства України з відділу та курортів:
 - ✓ Відділ регуляторної політики, стандартизації та ліцензування
 - ✓ Відділ економіки, бухгалтерського обліку та звітності
 - ✓ Відділ роботи з персоналом та організаційно-аналітичного забезпечення Голови, діловодства та контролю
 - ✓ Сектор міжнародних відносин та протоколу
 - ✓ Сектор правового забезпечення
 - ✓ Сектор з питань безпеки та інформації в туризмі
 - ✓ Сектор з питань доступу до публічної інформації та звернень громадян

Тема 11. Порядок ліцензування туристської діяльності та сертифікації туристських послуг

Практичне заняття 16, 17

Мета: отримання знань щодо прав та обов'язків туроператорів, турагентів та туристів.

Провести аналіз наступних документів: Ліцензійні умови провадження туроператорської діяльності та Закону України «Про внесення змін до Закону України "Про туризм" щодо надання туристичних послуг». Визначити права та обов'язки туристів, туроператорів та турагентів. З'ясувати яка інформація обов'язково повинна надаватися турагентом туристу

Практичне заняття 18

Мета: отримання навичок щодо оформлення документів, необхідних для отримання ліцензії на здійснення туристської діяльності.

На сайті Державної служби туризму і курортів України знайти перелік документів, необхідних для отримання ліцензії. Заповнити бланк заяви на отримання ліцензії.

2.7. Розрахунково-графічна робота (контрольна робота) «Міжнародна і національна нормативно-правова база туристської діяльності. Міжнародні туристські організації»

Мета роботи: ознайомлення з основами туристської нормативно-правової бази UNWTO і України і вивчення ролі міжнародних організацій в організації туризму.

Метод дослідження: порівняльний аналіз.

Студент вивчає 5 нормативно – правових документів, що регулюють туристську діяльність на міжнародному рівні. Чотири документи є обов'язковими для вивчення усіма студентами групи. До них відносять:

1. Закон України «Про туризм» (з урахуванням всіх змін);
2. Манільська декларація зі світового туризму. Прийнята Всесвітньою конференцією з туризму. Маніла (Філіпіни), 27.09- 10.10.1980 р.;
3. Гаагська декларація з туризму. Прийнята Міжпарламентською конференцією з туризму. Гаага (Нідерланди), 10-14.04.1989 р.;
4. Глобальний кодекс етики туризму. Прийнятий XIII сесією Генеральної асамблеї ВТО. Сантьяго (Чілі), 1.10.1999 р.

Вибір п'ятого документу здійснюється відповідно до отриманого варіанту.

Крім того студенту необхідно зробити порівняльний аналіз визначення одного з термінів або понять у документах, які опрацьовуються у роботі. Термін або поняття обирають також відповідно до отриманого варіанту.

Документ і термін або поняття обирають за допомогою даних наведених у табл.2.4, табл. 2.5, табл. 2.6.

У роботі необхідно також навести стислу характеристику однієї з міжнародних організацій (табл. 2.7), відповідно до варіанту завдання.

Таблиця 2.4 – Варіанти сполучення документів і термінів або понять

№ варіанта	№ документа (з табл.2)	№ терміна або по- няття (з табл.3)	№ організації (з табл.4)	№ варіанта	№ документа (з табл.2)	№ терміна або по- няття (з табл.3)	№ організації (з табл.4)
1	1	1	1	26	6	8	26
2	2	2	2	27	7	9	27
3	3	3	3	28	8	10	28
4	4	4	4	29	9	1	29
5	5	5	5	30	10	2	30
6	6	6	6	31	1	4	31
7	7	7	7	32	2	5	32
8	8	8	8	33	3	6	33
9	9	9	9	34	4	7	34
10	10	10	10	35	5	8	35
11	1	2	11	36	6	9	36
12	2	3	12	37	7	10	37
13	3	4	13	38	8	1	38
14	4	5	14	39	9	2	39
15	5	6	15	40	10	3	40
16	6	7	16	41	1	5	1
17	7	8	17	42	2	6	2
18	8	9	18	43	3	7	3
19	9	10	19	44	4	8	4
20	10	1	20	45	5	9	5
21	1	3	21	46	6	10	6
22	2	4	22	47	7	1	7
23	3	5	23	48	8	2	8
24	4	6	24	49	9	3	9
25	5	7	25	50	10	4	10

Таблиця 2.5 – Варіанти документів

№ документа	Назва документа
1	Документ "Розвиток туризму". Прийнятий конференцією ООН з міжнародного туризму і подорожей. Рим (Італія), 21.08 - 5.09.1963 р.
2	Документ Акапулько. Прийнятий Всесвітньою нарадою з туризму. Акапулько (Мексика), 21 -27.08.1982 р.
3	Хартія туризму і Кодекс туриста. Схвалені резолюцією VI сесії Генеральної асамблеї ВТО. Софія (Болгарія), 22.09.1985 р.
4	Балійська декларація з туризму. Прийнята на II міжнародному форумі. о. Балі (Індонезія), 24 - 27.08.1996 р.
5	Монреальська декларація «До гуманного і соціального бачення туризму». Прийнята Генеральною асамблеєю Міжнародного бюро соціального туризму. Монреаль (Канада), 12.09.96 р.
6	Декларація Мале по стійкому розвитку туризму. Прийнята на Азіатсько-тихоокеанській конференції міністрів з туризму і навколишнього середовища. Мале (Мальдіви), 16.02.1997 р.
7	Манільська декларація з соціального впливу туризму. Прийнята на Всесвітній нараді керівників сфери туризму. Маніла (Філіппіни), 22.05.1997 р.
8	Хивінська декларація «Туризм і збереження культурної спадщини». Прийнята ВТО / ЮНЕСКО. Хива (Узбекистан), 21.04.1999 р.
9	Осакська декларація тисячоліття. Схвалена Конференцією лідерів туризму тисячоліття. Осака (Японія), 1.10.2001 р.
10	Сеульська декларація «Світ і туризм». Прийнята XIV Генеральною асамблеєю ВТО. Сеул (Корея), 27.08.2001 р.

Таблиця 2.6 – Варіанти термінів або понять

№ терміна або поняття	Термін або поняття
1	Туризм.
2	Турист.
3	Туристська послуга.
4	Туристський продукт.
5	Туристські ресурси.
6	Пріоритетні види і форми туризму.
7	Державне регулювання в області туризму.
8	Безпека в області туризму (турист, його майно, навколишнє середовище).
9	Права й обов'язки туриста.
10	Права й обов'язки працівників і підприємців туристської індустрії.

Таблиця 2.7 – Перелік міжнародних і регіональних організацій

№	Назва організації
1	Всесвітня федерація асоціацій туристських агентств (FUAAV).
2	Всесвітня асоціація туристських агентств (BATA).
3	Всесвітня Рада з подорожей і туризму (WTTC).
4	Міжнародна асоціація світового туризму (MT).
5	Міжнародний туристський альянс (AIT).
6	Всесвітня асоціація з питань дозвілля і відпочинку.
7	Міжнародна асоціація повітряного транспорту (IATA).
8	Міжнародна організація цивільної авіації (ICAO).
9	Міжнародна готельна і ресторанна асоціація (IH&RA).
10	Європейська комісія з туризму.
11	Європейська туристська група.
12	Асоціація з розвитку і координації європейських туристських обмінів.
13	Європейська мережа подорожей (ETN).
14	Асоціація британських туристських агентств (ABTA).
15	Скандинавський туристський союз.
16	Туристська асоціація країн Азії і Тихого океану (PATA).
17	Туристська асоціація країн Східної Азії.
18	Федерація туристських асоціацій країн – членів АСЕАН.
19	Асоціація туристської індустрії Америки (TIAA).
20	Американське товариство туристських агентств (ASTA).
21	Конфедерація туристських організацій Латинської Америки (COTAL).
22	Карибська туристська організація (КТО).
23	Арабський туристський союз (UAT).
24	Арабська федерація асоціацій туристських агентств.
25	Пан африканська туристська організація.
26	Африканська асоціація подорожей (ATA).
27	Асоціація європейських авіакомпаній.
28	Асоціація арабських авіакомпаній.
29	Міжнародне бюро соціального туризму (BITS).
30	Міжнародна асоціація ділового туризму (IBTA).
31	Міжнародна асоціація з конгресів і з'їздів (ICCA).
32	Міжнародне бюро з молодіжного туризму і обмінів.
33	Асоціація спеціалістів з організації корпоративних поїздок.
34	Міжнародна асоціація з соціального туризму і відпочинку.
35	Латиноамериканська федерація соціального туризму.
36	Міжнародна конфедерація зі студентського туризму.
37	Міжнародна федерація журналістів і письменників з питань туризму (FIJET).
38	Всесвітня асоціація з професійної освіти в туризмі.
39	Міжнародна асоціація гідів із супроводу.
40	Міжнародна асоціація наукових експертів з туризму (AIECT).

Робота повинна містити вступ, сім розділів, заключення, список літератури. У вступі необхідно розкрити сутність міжнародного і національного регулювання туристською діяльністю, вказати роль міжнародних організацій і значення інструментів, що використовують у міжнародній діяльності стосовно туризму.

Перші п'ять розділів роботи повинні бути призначені розгляду змісту документів. У кожному з цих розділів необхідно вказати історичну довідку про виникнення і прийняття документу, навести стисло характеристику основних положень кожного документу.

У шостому розділі необхідно виконати порівняльний аналіз визначень обраного терміну або поняття, вказати спільні й відмінні ознаки цих визначень у документах, що розглядають у роботі.

В останньому сьомому розділі роботи наводять характеристику однієї обраної організації, яка працює в сфері регулювання туристської діяльності. У цьому розділі необхідно вказати передумови і дату створення організації, з яких структурних елементів складається організація, як здійснюється керування організацією, які основні завдання вирішує організація.

У закінченні роботи необхідно зробити висновки про дієвість міжнародного і національного регулювання туризму і вказати основні результати, одержані при виконанні роботи. Загальний обсяг роботи повинен складати 15 – 20 сторінок формату А4.

Розподіл варіантів завдань відбувається виключно у системі дистанційного навчання ХНАМГ

2.8. Самостійна робота студента

Для опанування матеріалу дисципліни «Основи туризмознавства» окрім лекційних, практичних (семінарських) занять, тобто аудиторної роботи, значну увагу необхідно приділяти самостійній роботі. Самостійна робота з дисципліни складає 108 години та включає наступні форми:

- ✓ опрацювання лекційного та додаткового матеріалу для підготовки до практичних занять, проміжного та підсумкового контролю;
- ✓ робота у Moodle;
- ✓ виконання контрольної (розрахунково-графічної) роботи

2.9. Індивідуально-консультативна робота

Індивідуально-консультативна робота здійснюється за графіком індивідуально-консультативної роботи у формі індивідуальних занять, консультацій, перевірки виконання індивідуальних завдань, перевірки та захисту завдань, що винесені на поточний контроль тощо. Індивідуально-консультативна робота з теоретичної частини дисципліни проводиться у вигляді:

- ✓ індивідуальних консультацій (запитання – відповідь стосовно проблемних питань теоретичного матеріалу дисципліни);

- ✓ групових консультацій (розгляд типових прикладів, практики впровадження та використання нових методів та методик у виробничу практику).
- ✓ індивідуально-консультативна робота з практичної частини дисципліни проводиться у вигляді:
 - ✓ індивідуальних консультацій (розгляд практичних завдань стосовно яких виникли запитання);
 - ✓ групових консультацій (розгляд практичних ситуацій, матеріалів кейсу, які потребують колективного обговорення).
 - ✓ індивідуально-консультативна робота для комплексної оцінки засвоєння програмного матеріалу проводиться у вигляді:
 - ✓ підготовки рефератів для виступу на науковій конференції.

2.10. Методики активізації процесу навчання

При викладанні дисципліни «Основи туризмознавства» для активізації навчального процесу передбачено застосування сучасних навчальних технологій, таких, як: проблемні лекції та міні-лекції та на практичних заняттях - робота в малих групах; семінари-дискусії; кейс-метод та презентації роботи.

Міні-лекції передбачають викладення навчального матеріалу за короткий проміжок часу й характеризуються значною ємністю, складністю логічних побудов, образів, доказів та узагальнень. Міні-лекції проводяться, як правило, як частина заняття-дослідження.

Проблемні лекції спрямовані на розвиток логічного мислення студентів. Коло питань теми лекції обмежується двома – трьома ключовими моментами, увага студентів концентрується на матеріалі, що не знайшов відображення в підручниках, використовується досвід закордонних навчальних закладів з роздаванням студентам під час лекцій друкованого матеріалу та виділенням головних висновків з питань, що розглядаються. При викладанні лекційного матеріалу студентам пропонуються питання для самостійного розмірковування. При цьому лектор задає запитання, що спонукають студента шукати розв'язання проблемної ситуації. Така система примушує студентів сконцентруватися і почати активно мислити в пошуках правильної відповіді.

Розподіл форм та методів активізації процесу навчання за темами навчальної дисципліни наведено у таблиці 2.8.

Таблиця 2.8 – Розподіл форм та методів активізації процесу навчання за темами навчальної дисципліни

Лекції	Практичне застосування навчальних технологій
<i>Тема 3 Класифікації в туризмі Лекція 7</i>	Проблемна лекція
<i>Тема 8. Історичні передумови виникнення та розвитку туристської системи України Лекція 13 Лекція 14</i>	Лекція з використанням мультимедійного обладнання

Робота в малих групах дає змогу структурувати лекційні або практично-семінарські заняття за формою і змістом, створює можливості для участі кожного студента в роботі за темою заняття, забезпечує формування особистісних якостей та досвіду соціального спілкування.

На практичних заняттях використовується:

Презентації – виступи перед аудиторією, що використовуються для представлення певних досягнень, результатів роботи групи, звіту про виконання індивідуальних завдань, інструктажу, для демонстрації нових товарів і послуг. Однією з позитивних рис презентації та її переваг при використанні в навчальному процесі є обмін досвідом, який здобули студенти при роботі у певній малій групі.

Семінари-дискусії передбачають обмін думками та поглядами учасників щодо даної теми, а також розвивають мислення, допомагають формувати погляди і переконання, виробляють вміння формулювати думки й висловлювати їх, вчать оцінювати пропозиції інших людей, критично підходити до власних поглядів.

2.11. Система поточного та підсумкового контролю знань студентів

Система оцінювання знань, вмінь та навичок студентів передбачає виставлення оцінок за усіма формами проведення занять. Перевірка та оцінювання знань студентів може проводитись в наступних формах:

1. Оцінювання роботи студентів в процесі практичних занять.
2. Оцінювання поточного контролю.
3. Оцінювання індивідуальної роботи (РГР)
4. Оцінювання підсумкового контролю (іспит).

Таким чином, загальна модульна оцінка складається з поточної оцінки, яку студент отримує під час практичних занять, виконання КР та результатів проміжного контролю. Розподіл балів за форми робіт наведено в таблиці 2.9.

Таблиця 2.9 – Розподіл балів за видами робіт з модулю «Основи туризмознавства»

Види та засоби контролю	Розподіл балів, %
ЗМ 1.1. Поточний контроль, у тому числі: ✓ тестовий контроль (у Moodle)	10 10
ЗМ 1.2. Поточний контроль, у тому числі: ✓ тестовий контроль (у Moodle); ✓ захист РГР	30 10 20
ЗМ 1.3. Поточний контроль, у тому числі: ✓ тестовий контроль (у Moodle)	20 20
Підсумковий контроль з МОДУЛЮ 1: Іспит	40
Всього за модулем 1	100

2.12. Список джерел

1. Абрамов В. В. Історія туризму: підруч./ В. В. Абрамов, М. В. Тонкошкур. – Харків: Видавництво «Форт», 2010. – 286 с.: іл.
2. Александрова А. Ю. Международный туризм / А. Ю. Александрова – М.: Аспект Пресс, 2001. – 461 с.
3. Биржаков М. Б. Введение в туризм. Издание 9-е, переработанное и дополненное / М.Б. Биржаков – СПб.: «Издательский дом Герда», 2007. – 576 с.
4. Боголюбов В. С. Экономика туризма. / В. С. Боголюбов, В. П. Орловская – М.: Академия, 2005. – 192 с.
5. ДСТУ 3862-99 Ресторанне господарство. Терміни та визначення. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.nau.kiev.ua/nau10/ukr/getcnt.php?uid=1022.260.0&nobreak>.
6. ДСТУ 4268:2003 Послуги туристичні. Засоби розміщування. Загальні вимоги. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.kurort-service.com/uploads/assets/file/per.pdf>.
7. ДСТУ 4269:2003 Послуги туристичні. Класифікація готелів. – [Електронний ресурс] – Режим доступу до стандарту: <http://www.ukr-hotels.com/files/File/4269-2003.pdf>.
8. ДСТУ 4281:2004 Заклади ресторанного господарства. Класифікація. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zumf.com/doc/449/>.
9. ДСТУ 4527:2006 Послуги туристичні. Засоби розміщування. Терміни та визначення. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.prohotel.tv/forum/index.php?autocom=downloads&showfile=439>.
10. Жарков Г. Н. Правовое обеспечение международного туризма: Учебно-практическое пособие / Г. Н. Жарков. – К.: Кондор, 2004. – 486 с.
11. Ильина Е. Н. Туроперейтинг: организация деятельности: Учебник. - М.: Финансы и статистика, 2000. - 256 с.; ил.
12. Кифяк В. Ф. Організація туристичної діяльності в Україні. / В. Ф. Кифяк. – Чернівці: Книги-XXI, 2003. – 300 с.
13. Нормативно-правові акти України з питань туризму: Збірник законодавчих та нормативних актів / Упор. М.І. Камлик. – К.: Атіка, 2004. – 464 с.
14. Організація туризму: підручник / І.М. Писаревський, С.О. Погасій, М.М. Поколюдна та ін.; за ред. І.М. Писаревського. – Х.: ХНАМГ, 2008. – 541 с.
15. Осипова О. Я. Транспортное обслуживание. Обслуживание туристов: Учебник / О. Я. Осипова. – М.: Академия, 2006. – 384 с.
16. Основы туристской деятельности: учебник / Е.Н. Ильина, Г.И. Зорина, Е.В. Мошняга и др. – М.: Советский спорт, 2004.-200 с.
17. Пересічний О. В. Готельно-ресторанний бізнес, стан та перспективи розвитку. / О. В. Пересічний. – К.: Знання . – 2007. – 430 с.
18. Писаревський І. М. Матеріально-технічна база готелів: підручник / І. М. Писаревський, А. А. Рябев. – Х.: ХНАМГ, 2009. – 276 с.
19. Писаревський І. М. Планування та організація туристських маршрутів: Підручник / І. М. Писаревський, М. В. Тонкошкур; Харк. нац. акад. міськ госпва. – Х.: ХНАМГ, 2011. – 304 с.

20. Правила користування готелями й аналогічними засобами розміщення та надання готельних послуг, затвержені наказом Державної туристичної адміністрації України від 16.03.2004 №19 та зареєстровані в Мін'юсті України 02.04.2004 за №413/9012. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://lawua.info/jurdata/dir206/dk206012.htm>.
21. Правила обов'язкової сертифікації послуг з тимчасового розміщення (проживання) із змінами і доповненнями, внесеними наказом Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики від 3 вересня 2007 року N 207 – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://lawua.info/bdata2/ukr2303/index.htm> та vi-leghas.ua/content/view/3878/36/lang,ukrainian/.
22. Про туризм: Закон України № 1282-IV – ВР від 18.11.2003 // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 13. Ст. 180.
23. Сапрунова Н. С. Туризм: еволюція, структура, маркетинг. / Н. С. Сапрунова. – М.: Ось-89, 1997.- 160 с.
24. Сенин В. В. Организация международного туризма. / В. В. Сенин. – М.: Финансы и статистика, 2004. – 400 с.
25. Сокол Т. Г. Організація туристичної діяльності в Україні: Навчальний посібник. – К.: «Рокор», 2001. – 200 с.
26. Сокол Т. Г. Основи туристичної діяльності: Підручник / Т. Г. Сокол. – К.: Грамота, 2006. – 264 с.
27. Степанов Е. Г. Основы курортологии: учебное пособие. / Е. Г. Степанов. – Харьков: ХНАГХ, 2006. – 326 с.
28. Тонкошкур М. В. Туристське країнознавство: Підручник / М. В. Тонкошкур, М. М. Покоłodна, І. Л. Полчанінова; Харк. нац. акад. міськ госп-ва. – Х.: ХНАМГ, 2011. – 475 с.
29. Ушаков Д. С. Прикладной туроперейтингу: учебн. пособие. / Д. С. Ушаков. – М.: ИКЦ «МарТ», 2004 г. – 416 с.
30. Федорченко В. К. Туристський словник-довідник: Навч. посіб. / В. К. Федорченко, І. М. Мініч – К.: Дніпро, 2000. – 160 с.
31. Энциклопедия туриста / Е. И. Тамм, Ю. Н. Александров, А. Х. Абуков, и др. – М.: Большая Российская энциклопедия, 1993. – 607 с.

Навчальне видання

ТОНКОШКУР Максим Васильович
АБРАМОВ Валерій Володимирович

Програма навчальної дисципліни та
робоча програма навчальної дисципліни
«Організація туризму (основи туризмознавства)»
(для студентів 2 курсу денної форми навчання
за напрямом підготовки 6.140103 – «Туризм»)

Відповідальний за випуск *І. М. Писаревський*
В авторській редакції
Комп'ютерне верстання: *Н. Ю. Гаврилiна*

План 2012, поз. 320 Р

Підп. до друку 26.03.2013 р.
Друк на ризографі
Тираж 10 пр.

Формат 60x84/16
Ум. друк. арк. 1,8
Зам. № 9045

Видавець і виготовлювач:
Харківська національна академія міського господарства,
вул. Революції, 12, Харків, 61002
Електронна адреса: rectorat@ksame.kharkov.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
ДК №4064 від 12.05.2011 р.